

АРНОЛЬД ЄВГЕНОВИЧ КУЛІНКОВИЧ
(ДО 80-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

8 травня 2012 р. виповнилось 80 років від дня народження відомого українського ученого-геофізика, доктора технічних наук, професора, засновника трьох українських шкіл — промислової геофізики, циклістики і геоінформатики — Арнольда Євгеновича Кулінковича. Наукові дослідження А.Є. Кулінковича є суттєвим внеском у геолого-геофізичну науку, включаючи теоретичні та прикладні напрями. Багатий досвід наукових досліджень, універсальний характер знань створили високий авторитет ученого не тільки в Україні, а й за її межами.

У сучасній світовій науці з ім'ям А.Є. Кулінковича пов'язаний перехід геологорозвідувальної галузі (у 1950-х роках) на цифрові технології з використанням електронних цифрових обчислювальних машин (ЕЦОМ). Цей новий напрям у надро- і природокористуванні він спочатку назвав геологічною кібернетикою, а пізніше, 1975р, — “геоінформатикою”, яка широко увійшла у науковий обіг.

А.Є. Кулінкович закінчив середню школу із золотою медаллю і в 1950 р. вступив у Московський геологорозвідувальний інститут (МГРІ) на геофізичний факультет, який закінчив з відзнакою в 1955 р. Ще студентом він активно брав участь у роботі студентського наукового товариства, і його залишили в аспірантурі МГРІ, яку він закінчив у 1958 р., захистивши кандидатську дисертацію і здобувши науковий ступінь кандидата геолого-мінералогічних наук.

Все життя А.Є. Кулінковича — приклад цілеспрямованості творчої діяльності. Ще студентом він поставив перед собою цілий ряд фундаментальних завдань, вирішення кожного з яких означало б внесення суттєвого внеску в людську культуру. Вже в дипломній роботі студент висунув гіпотезу, основоположну для нового напрямку

в науці про Землю, — галактичної геології. Ця гіпотеза стверджує, що причиною відомих геотектонічних мегациклів тривалістю 150–200 млн років, які детально вивчали великі геологи — Марсель Бертран (Франція, 1947–1907) і В.В. Белоусов (СРСР, 1907–1990), є обертання Сонячної системи навколо центра нашої Галактики Молочний Шлях. Висунення цієї гіпотези ставило перед геологами складне завдання. Десятки, сотні мільйонів і навіть мільярди років Земля, на рух якої впливає притягання Сонця, борознила космічні простори, ретельно фіксуючи, наче наукова лабораторія, в “кам'яному літописі” земної кори все, що відбувалось у Космосі за такий довгий час. Необхідно прочитати цей дивовижний “звіт про подорож”, і тоді людство оволодіє до цього часу недоступним для нього каналом отримання точних знань про галакто-геологічні мегацикли з періодами в сотні мільйонів і мільярди років.

Друге фундаментальне завдання, поставлене перед молодою людиною, яка робила лише перші кроки в науці, було пов'язане з роздумами про те, що ж це за наука геофізика, якій присвячувалося все життя. Геофізика складається з двох зовсім різних засад — точної науки фізики і описової

науки геології. Щоб геофізика стала досконалою наукою, наукою цілісною, потрібно підняти статус геології, а для цього слід відкрити основоположний причинний закон, який став би для геології такою самою опорою, якою для фізики є закон І. Ньютона, а для хімії – система елементів Д.І. Менделєєва. Це друге завдання було тісно пов'язане з третім, фундаментальнішим, – побудувати нову модель навколишнього світу.

Наукові наставники А.Є. Кулінковича, досвідчені геофізики-каротажники Л.М. Альпін і С.Г. Комаров, категорично не радили йому братися за вирішення фундаментальних завдань – “не можна розкидатися, потрібно вдосконалюватися як вузький професіонал-каротажник!” Однак молодий вчений вперто прагнув іти двома шляхами – професійного росту як промисловий геофізик і вирішенням “надзавдань”.

У 1963 р. А.Є. Кулінкович був запрошений на постійну роботу в Київ на посаду завідувача лабораторії промислової геофізики. Його завдання – створення української наукової школи промислової геофізики УкрДГРІ, а також розробка і впровадження в Україні цифрових технологій під час здійснення промислово-геофізичних досліджень у свердловинах, що буряться на нафту, газ, вугілля і руди, а також під час обробки та інтерпретації каротажних діаграм.

У 1968 р. А.Є. Кулінкович захищає докторську дисертацію на тему: “Теоретичні основи машинної інтерпретації промислово-геофізичних даних” і здобуває науковий ступінь доктора технічних наук.

Вирішуючи завдання промислової геофізики, дослідник приділяв увагу і проблемам геологічної кібернетики. В 1963 р. він брав участь у роботі Комісії Держгеолкому СРСР, присвяченій проблемам розробки і впровадження в практику геологорозвідувальних робіт математичних методів й ЕЦОМ. У 1964 р. він очолив створену при Державному комітеті при Раді Міністрів УРСР з координації науково-дослідних робіт Тимчасову комісію з використання математичних методів і засобів обчислювальної техніки під час пошуків і розвідки родовищ корисних копалин на території України.

Члени цієї комісії (А.Є. Кулінкович, Є.Г. Булах, Ю.В. Тимошин та ін.) і утворили осередок української геоінформатики. Важливим наслідком роботи цієї комісії 1971 р. була закупівля за рішенням Ради Міністрів СРСР у США для тресту “Укргеофізрозвідка” ЕЦОМ третього покоління “Сигма-5” і створення у Києві обчислювального центру з обробки геофізичної (переважно сейсмічної) інформації, що різко підвищило ефективність робіт в Україні з пошуків і розвідки родовищ нафти і газу.

Щоб глибше ознайомитись із задачами кібернетики А.Є. Кулінкович приймає пропозицію акад.

В.М. Глушкова – організувати і очолити в Інституті кібернетики АН УРСР відділ операційних систем (1974–1978). Результатом цього періоду були, зокрема, розв'язання проблеми “битви двох експонент” – експоненціального зростання обсягу людських знань і такого ж швидкого збільшення потужності комп'ютерів одного й того самого вартісного класу (“експонента Кулінковича–Мура”), а також технологія розв'язку задач (у тому числі геофізичних) у режимі інтерактивної графіки, що пізніше стало основою для створення автоматизованих робочих місць (АРМ) під час розв'язку задач інтерпретації каротажних матеріалів.

Побудова моделі музикальної фрактальності Світобудови дала можливість А.Є. Кулінковичу зробити рішучий крок у пізнанні процесів, що відбуваються в надрах зірок і галактик, а також побудувати вселенський і геологічний календарі, які і відображають ті найфундаментальніші закони, що надають історичній геології та історичній галактології статус точних наук.

У 1989 р. А.Є. Кулінкович повертається в геологію, організувавши і очоливши відділ промислової геофізики УкрДГРІ.

Найактуальніші та прикладні проблеми, що цікавлять геоінформатику, обговорювали на щорічних міжнародних конференціях з геоінформатики, які проходили в Києві. Протягом майже 10 років (2002–2011) у кожному номері щоквартального журналу “Геоінформатика” друкували результати його наукових розробок. До кожної конференції виходила друком узагальнююча монографія із серії “Проблеми геоінформатики”.

Арнольд Євгенович Кулінкович пройшов багатий творчий шлях, старанно виконуючи сформовану ще в молоді роки програму. Він – автор понад 400 наукових і науково-популярних публікацій – монографій, статей, авторських свідочств на винаходи, тез доповідей міжнародних конференцій та конгресів (зокрема, 32-го і 33-го міжнародних геологічних конгресів). Учений нагороджений багатьма державними, галузевими і професійними нагородами – медалями М.Д. Кондратьєва, В.І. Лучицького, Л.І. Лутугіна і С.Г. Комарова, дипломом про включення в “Золотий фонд циклічної науки Росії та країн СНД” та ін. Він – заслужений діяч науки і техніки України (2003), почесний розвідник надр України (2002). А.Є. Кулінкович – академік і один із засновників Української нафтогазової академії, академік Української академії оригінальних ідей.

Всеукраїнська асоціація геоінформатики, редакція журналу “Геоінформатика”, співробітники Центру менеджменту та маркетингу в галузі наук про Землю ІГН НАН України, колеги і друзі вітають Арнольда Євгеновича з ювілеєм і зичуть йому міцного здоров'я, благополуччя, нових досягнень, довгих років активного творчого життя!